

Απεργία Πείνας - Ορισμός και Ιστορική Αναδρομή

Ορθοδοξία / Κοινωνικά θέματα

Χρυσόστομος Χατζηλάμπρου

Συνεχίζουμε σήμερα τη δημοσίευση της συνέχειας της πρωτότυπης μελέτης του κ. Χρυσόστομου Χατζηλάμπρου, σχετικά με τις ηθικές διαστάσεις που έχει η πράξη της Απεργίας Πείνας. Μετά την Εισαγωγή στην προβληματική του θέματος (βλ. <https://www.remptousia.gr/?p=55683>), σήμερα θα δούμε τις ιστορικές στιγμές που εμφανίστηκε η συγκεκριμένη μορφή διεκδίκησης αιτημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΑΠΕΡΓΙΑ ΠΕΙΝΑΣ

1.1 Ορισμός και ιστορική αναδρομή

Η πείνα χαρακτηρίζεται ως κατάσταση κατά την οποία ο άνθρωπος αναγνωρίζει την εξάρτησή του από την τροφή. Τη στιγμή που νιώθει κατεπείγουσα και απαραίτητη ανάγκη για τροφή κατανοεί ότι κινδυνεύει να χάσει τη ζωή του. Είναι το όριο το οποίο ή πεθαίνει από ασιτία ή ικανοποιεί το σώμα του και νιώθει ξανά το αίσθημα της ζωής μέσα του. Σύμφωνα με τον Bloch, η κύρια και βασική ορμή της ζωής δεν είναι η libido, όπως αναφέρει ο Freud, αλλά η πείνα, αφού κάθε χορτασμός είναι από τη φύση του μερικός και δεν αποτελεί γεγονός τελειωμένο

για πάντα[12]. Ο καθηγητής βιοχημείας του Πανεπιστημίου Cambridge, Stephen O' Rahilly και ο καθηγητής βιοχημείας στην Ιατρική Σχολή Warwick, Victor Zammit επισημαίνουν ότι το αίσθημα της πείνας προκαλείται από την εκπομπή μιας ορμόνης, την γκρελίνη από τον εγκέφαλο. Σύμφωνα με σύγχρονες έρευνες, το αίσθημα της πείνας αποτελεί το συνδυασμό ερεθισμάτων του εγκεφάλου από του χαμηλού επιπέδου γλυκόζης στο αίμα και του χαμηλού επιπέδου αμινοξέων, βασικών δομικών στοιχείων των πρωτεϊνών[13]. Η πείνα αποτελεί αποτέλεσμα εκούσια ή ακούσιας στέρησης βασικών συστατικών από τον οργανισμό, γεγονός που μπορεί να προέρθει από κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτικούς, αλλά και θρησκευτικούς παράγοντες.

Περιορίζει ο άνθρωπος την τροφή του ή απέχει τελείως από αυτή, κατά τον τρόπο που επιθυμεί ο ίδιος και για το σκοπό που προσπαθεί να επιτύχει. Ελέγχει και περιορίζει τη διατροφή του, για να κρατήσει τη «σιλουέτα» του, γιατί πάσχει από κάποια αρρώστια, γιατί του το επιβάλλει ο γιατρός, γιατί επιθυμεί μια πνευματική αναζήτηση ή γιατί νιώθει ότι αδικείται και με αυτό τον τρόπο κάνει γνωστή την ύπαρξή του και τα προβλήματά της. Η εκούσια αποχή από την τροφή για την επίτευξη θρησκευτικών στόχων δεν αποτελεί αποκλειστικά χριστιανική συνήθεια. Η πρακτική της ασιτίας αναζητείται και σε άλλες θρησκείες, αλλά και πέρα από αυτές, σε ειδικές θεραπείες, στην κατάλληλη προετοιμασία συμμετοχής σε αθλητικούς αγώνες, σε προσπάθεια εμφάνισης ενός λεπτού σώματος για την εξυπηρέτηση αισθητικών ή ακόμη και επαγγελματικών σκοπών, καθώς και για πολιτικούς λόγους με τον όρο απεργία πείνας[14], δηλαδή έσχατο μέσο διαμαρτυρίας, που συνίσταται στην επί μακρόν άρνηση λήψης τροφής, προκειμένου να ασκηθεί ψυχολογική και ηθική πίεση για την ικανοποίηση αιτήματος.

Η απεργία πείνας θεωρείται η νεότερη πρακτική πολιτικής διαμαρτυρίας στην παγκόσμια ιστορία. Ο απεργός αρνείται να λάβει τροφή με σκοπό να διεκδικήσει από αυτούς που ασκούν κάθε μορφή εξουσίας επάνω του ό,τι θεωρεί ο ίδιος ότι άδικα στερείται. Είναι ένας δημοφιλής και διεθνής τρόπος διεκδίκησης και διαμαρτυρίας του απεργού, όταν νιώθει έντονη την κοινωνική, οικονομική, αλλά και πολιτική αναλγησία του κοινωνικού συνόλου, μέρος του οποίου αναγνωρίζει ότι αποτελεί και ο ίδιος. Σε μελέτη του, ο Olivier Duhamel[15] ταξινομεί, ανάλογα με το κίνητρο των απεργών, την απεργία πείνας σε τρεις κατηγορίες: Απεργία πείνας με οικονομικά αιτήματα, απεργία πείνας που ξεκινά από προσπάθεια αναγνώρισης ενός ή περισσότερων ατομικών δικαιωμάτων, αλλά και απεργία για λόγους αλληλεγγύης στο πρόσωπο του απεργού.

Αποτελεί, κυρίως, φαινόμενο των νεότερων κοινωνιών της παγκόσμιας ιστορίας, γιατί στοιχειοθετείται και λαμβάνει ύπαρξη μέσα από απόλυτα σύγχρονες

προϋποθέσεις. Βρίσκει, δηλαδή, νόημα ως πράξη, μόνο, όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα συνιστούν κοινωνικό αγαθό, όταν υπάρχουν τα μέσα και η δυνατότητα κοινοποίησης της απεργιακής πράξης σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο εύρος του κοινωνικού ιστού και κυρίως, όταν υπάρχει συγκροτημένη «κοινή γνώμη», ικανή να επηρεάσει την εγκαλούμενη εξουσία και να δώσει λύση στις διεκδικήσεις του απεργού[16]. Σε όλα τα παραπάνω πρέπει να προστεθούν και οι σύγχρονες αντιλήψεις για την απόϊεροποίηση του ανθρωπίνου σώματος που επιτρέπουν στη συνείδηση του ανθρώπου τέτοιου είδους πρακτική επίτευξη πολιτικών στόχων. Το σώμα, σήμερα, διατηρεί την αξία του, σε υλική και χρηστική βάση, ενώ χάνει σταδιακά την πνευματική του διάσταση και ιερότητα. Γεγονός που απενοχοποιεί τα άτομα από την εκούσια επιβολή της εξαθλίωσης και εξόντωσής του.

Για τον ιστορικό Zorz Dibi[17], η απεργία πείνας θεωρείται πράξη ιεροσυλίας, επειδή η συνειδητή αποχή του απεργού από το φαγητό, στις σύγχρονες κοινωνίες, θέτει ενσυνείδητα σε κίνδυνο την ιερότητα της ζωής με την απειλή του θανάτου. Αντίθετα, με τις κοινωνίες των υποανάπτυκτων χωρών στις οποίες ο θάνατος από την πείνα είναι μια καθημερινή απειλή και η ιερότητα της ζωής δεν τίθεται σε αμφισβήτηση. Ο Serz Zili[18], διευθυντής της γαλλικής εφημερίδας «Liberation», ορίζει την απεργία πείνας ως το θέαμα μιας αυτοκτονίας σε αργή κίνηση. Σε ένα θέαμα, που η κοινή γνώμη ευαισθητοποιείται μόνο κατά τη στιγμή που αρχίζει να εμφανίζεται ο κίνδυνος του θανάτου στο πρόσωπο του απεργού.

Ο Gerard Robert «Bobby» Sands, εικοσεπτάχρονος Ιρλανδός απεργός πείνας, καταθέτει την προσωπική του άποψη και περιγραφικά οριοθετεί την απεργία πείνας. Δεν είναι τίποτα άλλο για εκείνον από την προσπάθειά του να ζήσει και μάλιστα για πάντα. *«Αλλά εγώ πιστεύω στον Θεό και τολμώ να πω πως τον τελευταίο καιρό τα πάμε καλά οι δυο μας. Αγνώω την τροφή που βάζουν μπροστά στα μάτια μου καθημερινά.[...], γιατί πιστεύω ότι η υλική τροφή δεν είναι αρκετή για να ζήσει ο άνθρωπος για πάντα και με ξελαφρώνει το γεγονός πως θα βρω υπέροχη τροφή εκεί πάνω αν την αξίζω. Και μετά κολλάω στην τρομαχτική ιδέα ότι εκεί πάνω δεν τρώνε.»*[19].

Ο Gerard Robert «Bobby» Sands μέλος του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού (IRA), αλλά και εκλεγμένος στο Βρετανικό Κοινοβούλιο μετά από εξήντα έξι ημέρες απεργίας πείνας στη φυλακή Maze χάνει τη ζωή του στις 5 Μαΐου του 1981, αγωνιζόμενος για την άρση του ειδικού καθεστώτος κράτησης των Ιρλανδών πολιτικών κρατούμενων από τη Βρετανική κυβέρνηση[20]. Η παραμονή του στη φυλακή συνδέεται με το χριστιανικό πνεύμα αλληλεγγύης για τον Ιρλανδικό λαό στο πλαίσιο της ελευθερίας των προσώπων που βιώνουν τη στέρηση της ελεύθερης αυτοδιάθεσής τους, με την αντίστοιχη στέρηση της τροφής τους στα όρια μιας αντίστασης. Στο ημερολόγιό του σημειώνει: *«Δεν θα με διαλύσουν, δεν θα υποκύψω, γιατί ο πόθος μου για ελευθερία, όπως και η ελευθερία του ιρλανδικού λαού, είναι βαθιά μες στην καρδιά μου. Θα ξημερώσει κάποια μέρα που*

ολόκληρος ο ιρλανδικός λαός θα φανερώσει αυτόν τον πόθο για ελευθερία. Και τότε θα δούμε την σελήνη ν' ανατέλλει»[21].

Μάργκαρετ Θάτσερ και Μπόμπι Σαντς

Στις πρώτες απεργίες πείνας κατατάσσονται οι μαζικές νηστείες την εποχή του αγώνα για την αμερικανική ανεξαρτησία[22]. Καταφεύγοντας στη συμβολική πράξη της νηστείας, οι Αμερικανοί δίνουν πολιτική χροιά σε μια θρησκευτική παράδοση, για να πείσουν τους αναποφάσιστους συμπολίτες τους να συμμετάσχουν στην αντίσταση κατά της αγγλικής κατοχής. Η απεργία πείνας, ως πολιτική κίνηση διαμαρτυρίας, εμφανίζεται στα τέλη του 19^{ου} αι. στις τσαρικές φυλακές από Ρώσους πολιτικούς κρατούμενους που επιλέγουν αυτό τον τρόπο να διαμαρτυρηθούν για τα λευκά κελιά και την απομόνωση που υφίστανται. Το 1909 γίνεται παγκόσμια γνωστή, η προσπάθεια «άρνησης διατροφής» από τις Αγγλίδες «σουφραζέτες»[23] με σκοπό να χαρακτηριστούν πολιτικές κρατούμενες και να αναγνωρίσει η πολιτεία στο πρόσωπό τους πολιτικά δικαιώματα. Απεργία πείνας πραγματοποιούν και πολλά μέλη της Rote Armee Fraktion «R.A.F»[24] που διαμαρτύρονται για την απομόνωση τους στα γερμανικά λευκά κελιά. Το 1930 ο Mohandas Karamchand Gandhi επικεφαλής της περίφημης πορείας του αλατιού[25], σε ένδειξη διαμαρτυρίας εναντίον του φόρου που επιβάλλουν οι Άγγλοι στην Ινδία, με τις συνεχείς απεργίες πείνας, που τις χρησιμοποιεί ως ειρηνικό όπλο με στόχο την άσκηση ψυχολογικής πίεσης ενάντια στην αγγλική αποικιοκρατία, οδηγεί για πρώτη φορά την Ινδία σε πολιτικούς αγώνες.

Στην Ελλάδα, η πρώτη άρνηση λήψης τροφής, ως πράξη διαμαρτυρίας και καταγγελίας της τρομοκρατίας, γίνεται από τρεις γυναίκες στις φυλακές Αβέρωφ τον Νοέμβριο του 1930. Το Φεβρουάριο του 1948 πολιτικοί κρατούμενοι στην Μακρόνησο, πραγματοποιούν ομαδικά απεργία πείνας, ενάντια στην πολιτική αναλγησία και τρομοκρατία[26]. Μέχρι τα χρόνια της μεταπολίτευσης, η εκούσια στέρηση τροφής αποτελεί την ύστατη μορφή πάλης των πολιτικών κρατούμενων εξαιτίας των συνθηκών κράτησής τους. Από την μεταπολίτευση και έπειτα, χρησιμοποιείται ως μέσο διεκδίκησης αιτημάτων τόσο από κρατούμενους φυλακών και αφορά σε διαμαρτυρία άδικων προφυλακίσεων ή καταδικαστικών αποφάσεων, όσο και από διάφορες κοινωνικές ομάδες εκτός των κελιών που επιλέγουν αυτή τη μορφή διαμαρτυρίας - με συμβολικό χαρακτήρα τις περισσότερες φορές - για να δοθεί εκβιαστικά άμεση λύση από την πλευρά της πολιτείας σε προβλήματα ατομικά ή συλλογικά μεμονωμένων κοινωνικών ομάδων.

[12]Βλ. στο ίδιο, σελ. 161.

[13]Βλ. στο διαδικτυακό τόπο http://kyttariki.biol.uoa.gr/eebe-2005/Proceedings_Chios_2001_Gr.pdf [11/9/2012].

[14]Βλ. Γ. Δ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα 2002, σελ. 229.

[15]Βλ. στο διαδικτυακό τόπο: www.iospress.gr/ios1996/ios19960114a.htm [23/5/2012].

[16]Βλ. Σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα τ.Α΄ Κλασικές Θεωρίες*. Αθήνα 2001, σελ. 293.

[17]Βλ. στο διαδικτυακό τόπο, ό. π.

[18]Βλ. στο ίδιο, για περισσότερες πληροφορίες.

[19]Πρβλ. ΣΠ. ΚΑΚΟΥΡΙΩΤΗ, (επιμ). *Το Ημερολόγιο του Μπόμπυ Σάντς*. Μετάφραση Γιάννης Καραλιώτης, Νότης Πάτσας. Λευκωσία 2011, σελ. 27.

[20]Βλ. στο ίδιο σσ. 11- 16.

[21]Πρβλ. στο ίδιο, σελ. 58.

[22]Βλ. στο διαδικτυακό τόπο:<http://www.iospress.gr/ios1996/ios19960114a.htm> [23/5/2012].

[23]Ο όρος σουφραζέτα (suffragette) προέρχεται από τη γαλλική λέξη 'suffrage' (δικαίωμα ψήφου) και χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τη βρετανική εφημερίδα «Daily Mail», με σκοπό να σαρκάσει τις γυναίκες που μάχονταν υπέρ της θέσπισης του δικαιώματος της γυναικείας ψήφου κατά τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα. Σήμερα ο όρος σουφραζέτα μεταφράζεται απλά ως φεμινίστρια.

[24]Η Φράξια Κόκκινος Στρατός (γερ. Rote Armee Fraktion), ακροαριστερή οργάνωση, που έδρασε στη Δυτική Γερμανία. Ιδρύθηκε το 1970. Η οργάνωση με ανακοίνωσή της τερμάτισε τη δράση της το Μάρτιο του 1998.

[25]Βλ. στο διαδικτυακό τόπο: <http://sfrang.com/selides/mm1/html/Gandhi.htm> [28/5/2012].

[26]Βλ. στο διαδικτυακό τόπο: ngnm.vrahokipos.net/part16.html [11/9/2012].

<http://bit.ly/189vcAy>